

Lausunto

26.03.2025

Asia: VN/10074/2024

Työttömyysturvan yhdistelmävakuutuksen mallin valmistelu

Lausunnonantajan lausunto

1. Henkilöpiiriä koskeva ehdotus, eli keitä yhdistelmävakuutus koskisi?

Selvityksessä ehdotetaan, että työttömyysturvan yhdistelmävakuutus mahdollistaisi palkkatyön, yritystoiminnan työtulon ja työskentelyapurahan yhdistämisen työttömyysvakuutuksessa. Ehdotettu malli mahdollistaisi myös omaishoitajana tai perhehoitajana työllistymisen yhdistämisen palkkatyön tai yritystoiminnan tulon vakuuttamiseen.

Yritystoiminnan työtulolla tarkoitetaan myös ansaintatarkoituksessa harjoitetusta itsenäisestä luovasta tai kulttuurialan työskentelystä tai tieteellisestä työskentelystä saatavaa tuloa. Yhdistelmävakuutus koskisi toisin sanoen myös taiteilijoita.

Yhdistelmävakuutus koskisi henkilöitä, joilla ei nyt kerry työssäoloehto palkkatyön tai yritystoiminnan vähäisyyden takia. Tähän ryhmään kuuluvien osalta yhdistelmävakuutus mahdollistaisi perus- tai ansiopäivärahan saamisen työmarkkinatuen sijasta.

Yhdistelmävakuutus koskisi myös henkilöitä, joilla joko palkansaajan tai yrittäjän työssäoloehto kertyy jo nyt. Jälkimmäisen ryhmän osalta yhdistelmävakuutus merkitsisi sitä, että vakuutettava tulo ja sen myötä ansiopäiväraha voisi olla nykyistä suurempi.

Kommenttinne yhdistelmävakuutuksen kattamasta henkilöpiiristä? Onko henkilöpiiri mielestänne määritelty oikein? Puuttuuko henkilöpiiristä mielestänne jokin ryhmä?

Näyttelijäliitto kannattaa valittua ratkaisua, jossa henkilöpiiri on mahdollisimman laaja ja kattaa laajasti erilaiset ansiotulot.

Sekin on hyvä, että palkkatyön ja yritystulon ansiot sekä apurahatulot voi laskea yhteen, koska näin varmistetaan, että henkilö voi vakuuttaa koko tosiasiallisen ansiotulonsa.

Lisäksi mahdollisimman laaja henkilöpiiri mahdollistaa laajan potentiaalisen vakuutuksenottajajoukon ja kysynnän, mikä vahvistaa kassojen mahdollisuutta ottaa vakuutustuote valikoimaansa, rahoittaa sitä ja hallita riskejä ja vastaavasti varmistaa, ettei vakuutuksen hinta nouse liian korkeaksi.

2. Yhdistelmävakuutuksen työssäoloehdotusta koskeva ehdotus

Selvityksessä ehdotetaan, että yhdistelmävakuutuksen työssäoloehdotusta kerryttäisi jokainen sellainen kalenterikuukausi, jonka aikana yhteenlaskettu, huomioitava tulo olisi 930 euroa tai enemmän. Työssäoloehdotus täyttyisi, kun 28 kuukauden tarkastelujaksolla on koossa 12 työssäoloehdotusta kerryttävää kuukautta. Tarkastelujaksoa voitaisiin pidentää esimerkiksi päätoimisen opiskelun, työkyvyttömyyden ja perhevapaan perusteella, kuitenkin enintään seitsemällä vuodella.

Selvityksessä ehdotettu työssäoloehdotus vastaisi pääosin palkansaajan työssäoloehdotusta. Tuloraja on 930 euroa kuukaudessa siksi, että tätä matalampi yhteenlaskettu tulo ei vielä mahdollista ansiopäivärahan ansio-osan syntymistä, jolloin etuus jäisi joka tapauksessa työmarkkinatuen suuruiseksi.

Kommenttinne yhdistelmävakuutuksen työssäoloehdotusta?

Näyttelijäliitto kannattaa sitä, että yhdistelmävakuutuksessa työssäoloehdotus vastaa palkansaajan työssäoloehdotusta ja sen voi kerryttää samanaikaisesti ja yhteenlaskettuna palkkatuloista, yrittäjätuloista ja apurahoista. Lisäksi on hyvä, että vakuutuksen voisivat ottaa ne, joiden työssäoloehdotus kertyy jo esim. pelkästään palkansaajatulona. Näin he voivat vakuuttaa tosiasiallisen tulonsa, joka koostuu molemmista tulolajeista.

Näyttelijöille ei ole tarjolla koko-aikatyötä edes lyhyeksi ajaksi. He keräävät tulonsa puolen tunnin - muutaman viikon työsuhteista, joissa palkka maksetaan osa-aikaisena eli käytännössä aina vain niiltä päiviltä tai tunneilta, jolloin näyttelijä on töissä, ei siis kuukausipalkkana edes teattereissa.

Työssäoloehdotuksen kerryttäminen 12 kuukauden ajalta vaatii usein pidemmän ajan. Aikaisemmin vaadittu työssäoloaika palkansaajana oli 6 kuukautta, eikä meillä ole vielä tietoa, miten hyvin näyttelijät onnistuvat keräämään ylipäättään 12 kuukauden työssäoloehdotuksen. Mutta jos siihen voi kuulua myös yritystulota, kerryttäminen helpottuu.

3. Mitkä tulot kerryttäisivät vaadittua 930 euron kuukausikohtaista vähimmäistulota?

Selvityksessä ehdotetaan, että työssäoloehdotusta tutkittaessa tulo huomioitaisiin seuraavasti:

- Palkkatulona huomioitaisiin samat tuloerät kuin palkansaajan työssäoloehdotuksessa. Palkka otetaan huomioon bruttomääräisenä. Pääsääntöisesti tulo huomioitaisiin maksuajankohdan mukaan.
- Yritystoiminnan tulona huomioitaisiin
 - YEL, MYEL tai yrityksen osaomistajan kohdalla TyEL-vakuutuksen mukainen työtulo. Jos em. eläkevakuutuksen mukainen tulo kuitenkin ylittää 15 128 euroa vuodessa (vuonna 2025), tuloksi voitaisiin vakuuttaa henkilön valitsema tulo, kuitenkin vähintään mainittu 15 128 euroa vuodessa, tai

- jos henkilöllä ei ole YEL-, MYEL- tai TyEL-vakuutusta, tulona huomioitaisiin henkilön työttömyyskassassa vakuuttama tulo, joka vastaisi YEL-vakuutuksen mukaista työpanoksen arvoa. Vakuutettava tulo on vähintään 1 200 euroa vuodessa. Vakuutettavan tulon yläraja olisi pakollisen YEL-vakuutuksen alaraja vähennettynä 1 200 eurolla. Yläraja muuttuu vuosittain pakollisen YEL-vakuutuksen tulorajan perusteella. Vuonna 2025 yläraja olisi enintään 8 008 euroa vuodessa.
- jos työkorvaus sisältyy vahvistettuun YEL-työtuloon, tuloa ei olisi mahdollista erikseen vakuuttaa. Jos vahvistettua YEL-työtuloa ei ole, työkorvaus vakuutettaisiin YEL-vakuutuksen mukaisen työpanoksen arvon perusteella, ei kuitenkaan korkeammalla tulolla kuin pakollinen YEL vähennettynä 1 200 eurolla.
- Omais- ja perhehoidon palkkio huomioitaisiin hoitopalkkion euromäärän mukaisena tulona.

Kommenttinne yhdistelmävakuutuksessa huomioitavista tuloista? Ohjeita YEL-vakuutuksen mukaisesta työtulosta löytyy täältä <https://www.tyoelake.fi/yrittajan-elaketurva/mika-on-yel-tyotulo/>. Sivuilla olevalla laskurilla voi myös tehdä arvion YEL-vakuutuksen mukaisesta työtulosta.

Valittu ratkaisu, jossa eri tulomuodot laajasti kerryttäisivät ansiosidonnaista on hyvä. Kannatamme myös sitä, että myös apurahat kuuluisivat vakuutettavaan tuloon. Lisäksi pidämme hyvänä, että myös YEL-ajan alle jäävän yrittäjän ansiotulon voi vakuuttaa. Tyypillisesti freelancenäyttelijän tulot koostuvat sekamuotoisesti eri tulolajeista, palkkatuloista, työkorvauksista, laskutetuista keikoista ja apurahoista.

Näyttelijöiden, kuten muidenkin taiteilijoiden, on mahdotonta tietää etukäteen tulevan vuoden tulojensa määrää tai tulolajia. Tilanne saattaa muuttua kesken vuotta merkittävästi. Sen vuoksi olisi tärkeää, että omaa vakuutettavaa tuloa voisi muuttaa ehdotettua yhtä kertaa joustavammin.

Valittu ratkaisu, jossa yrittäjätulon osalta käytetään YEL-tuloa on ymmärrettävä, mutta saattaa aiheuttaa epäselviä rajanvetotilanteita, kun alle YEL-ajan kertyvä yritystulo esim. työkorvaukset huomioidaan maksuperusteisesti ja YEL-ajan ylittävän osalta käytetään työpanoksen arvon määritelmää. Toisaalta tämä voi jatkossa myös selkiyttää luovan alan YEL-työpanosten arvon määrittelyä.

4. Yhdistelmävakuutukseen perustuvan ansiopäivärahan määrä ja jäsenmaksu

Selvityksessä ehdotetaan, että yhdistelmävakuutukseen perustuva ansiopäiväraha laskettaisiin kuten palkansaajan tai yrittäjän ansiopäiväraha. Päiväraha perustuisi toisin sanoen samoihin tuloihin, joiden perusteella työssäoloehdossa huomioitavat kuukaudet on kerrytetty.

Selvityksessä ehdotetaan, että yhdistelmävakuutukseen perustuvaa ansiopäivärahaa maksettaisiin henkilölle, joka on vakuuttanut itsensä yhdistelmävakuutusta tarjoavassa työttömyyskassassa, ja joka on

yhdistelmävakuutuksensa voimassa ollessa täyttänyt työssäoloehdon. Työttömyyskassan jäsenyyden edellytys on jäsenmaksun maksaminen. Tämä vastaa palkansaajan tai yrittäjän ansiopäivärahan saamisen edellytyksiä.

Selvityksessä ehdotetaan, että yritystoiminnan tuloon perustuva osa yhdistelmävakuutuksen kustannuksista rahoitettaisiin kokonaisuudessaan työttömyyskassan jäsenmaksulla. Tämä vastaa yrittäjän ansiopäivärahan rahoitusta.

Kommenttinne yhdistelmävakuutukseen perustuvasta ansiopäivärahasta ja sen rahoituksesta? Arvioita ansiopäivärahan suuruudesta erilaisilla tulotasoilla voi tehdä Työttömyyskassojen Yhteisjärjestön laskurilla: [Linkki laskuriin](#).

Ratkaisu on selkeä ja yhdenmukainen: vakuutusturva kattaa sen ansion, joka on vakuutettu.

Meitä huolestuttaa vakuutuksen hinta, jos ja kun yrittäjien osuus on tarkoitus kattaa kokonaisuudessaan vakuutusmaksuilla. Varsinkin, kun vakuutusmaksuja nostavat mahdollisesti myös kassan tasoitusrahastovelvoitteet. Olisi hyvä pohtia vielä, että olisiko valtiolla mahdollisuus osallistua jollain takausmallilla järjestelmän luomiseen ja alkuvaiheeseen.

5. Kysyntä yhdistelmävakuutukselle

Selvityksessä ei arvioida, miten työttömyyskassat hinnoittelisivat yhdistelmävakuutuksen, eli minkä tasoiseksi jäsenmaksu muodostuisi. Selvityksessä on kuitenkin pyritty arvioimaan yhdistelmävakuutuksen ottajien määrää mallintamalla ns. kustannusneutraali vakuutuspiiri ja sitä ylläpitävä vakuutusmaksutaso aineistojen pohjalta.

Kustannusneutraalilla vakuutusmaksutasolla tarkoitetaan tässä yhteydessä sen suuruista vakuutusmaksua, että kerätyillä maksuilla katettaisiin odotusarvoisesti vakuutettujen ansiopäivärahojen palkkojen ja yrittäjätulojen mukaan määräytyvät osuudet nykyisten rahoitussääntöjen mukaan. Tämä arvio kustannusneutraalista vakuutusmaksutasosta ei ole arvio siitä, miten työttömyyskassat tosiasiassa hinnoittelisivat yhdistelmävakuutuksen, minkä vuoksi arvioon yhdistelmävakuutuksen valitsevien henkilöiden määrästä sisältyy epävarmuutta.

Jäsenmaksutason eli yhdistelmävakuutuksen hinnoittelun on arvioitu olevan olennaista yhdistelmävakuutuksen kysynnän arvioinnin kannalta.

Kuinka monen jäsenenne arvioitte olevan kiinnostunut yhdistelmävakuutuksesta? Kuinka herkkä tämä arvio on vakuutuksen hinnan suhteen (esim. jos vakuutuksen hinta olisi 0,7% tai 1,4% vakuutettavasta tulosta)?

Näyttelijäliitossa ei ole tehty kyselytutkimusta, jolla voisimme täydellä varmuudella vastata vakuutuksen hinnoitteluun liittyvään haarukointiin, mutta sen tiedämme, että mitä varmemmin vakuutusturvan saa, sitä enemmän vakuutus kiinnostaa ja sitä enemmän siitä ollaan valmiita maksamaan.

Tällä viittaamme työvoimapolitiittisten edellytysten selkeyteen ja ennakoitavuuteen.

6. Yhdistelmävakuutukseen perustuvan työttömyyspäivärahan työvoimapolitiittiset edellytykset

Yhdistelmävakuutukseen perustuvan työttömyyspäivärahan saaminen edellyttäisi muun muassa sitä, että henkilö on ilmoittautunut työnhakijaksi työvoimaviranomaisessa, ja että hän noudattaa työllistymissuunnitelmaansa. Työllistymissuunnitelmaan sisällytetään esimerkiksi työpaikkojen hakemista koskevia edellytyksiä ja edellytyksiä, jotka liittyvät omien työllistymismahdollisuuksien parantamiseen. Tämä vastaa palkansaajan ja yrittäjän ansiopäivärahan sekä peruspäivärahan ja työmarkkinatuen saamisen edellytyksiä. Näihin edellytyksiin ei esitetä muutoksia.

Lisäksi työttömyyspäivärahan saaminen edellyttää, että työvoimaviranomainen toteaa, että mahdollinen yritystoiminta on päättynyt tai että työllistyminen yrittäjänä on sivutoimista. Myös tämä vastaa palkansaajan ja yrittäjän ansiopäivärahan sekä peruspäivärahan ja työmarkkinatuen saamisen edellytyksiä. Näihinkään edellytyksiin ei selvityksessä esitetä muutoksia tai yhdistelmävakuutettuja koskevia poikkeuksia.

Kommenttinne yhdistelmävakuutukseen perustuvan työttömyyspäivärahan työvoimapolitiittisista edellytyksistä? Miten esimerkiksi yritystoimintaa koskeva työvoimapolitiittinen arviointi tai työmahdollisuuksien hakemista koskeva edellytys vaikuttaa halukkuuteen ottaa yhdistelmävakuutus?

Esityksen keskeinen riski on työvoimapolitiittisten edellytysten epävarmuus ja ennakoimattomuus.

Näyttelijöille ei ole tarjolla 6 kuukauden mittaisia tai minkään muunkaan mittaisia kokoaikatyösuhteita. Suurimman osan töistään näyttelijät tekevät työsuhteissa, esim. teattereissa ja elokuvissa tai tv-sarjoissa, mutta osa-aikaisina. Näyttelijä myy aina vain omaa aikaansa ja saa korvauksen siinä muodossa, jonka maksaja määrittää. Nykyjärjestelmä ei kannusta ottamaan vastaan työtä kaikissa muodoissa, koska yrittäjyyteen sisältyy riski tulla tulkituksi päätoimiseksi yrittäjäksi, vaikka kyseiset työt eivät missään vaiheessa olisi este kokoaikatyön vastaanottamiselle, jos sellaisia alalla olisi.

Hyvä, että Työ- ja elinkeinoministeriö on mukana yhdistelmävakuutuksen valmistelussa ja edistää työvoimapolitiittisten edellytysten tulkintojen yhdenmukaistamista. Toivomme, että tulkintaohjeilla tai tarvittaessa lainsäädäntömuutoksilla voidaan varmistaa, että sivutoiminen yrittäjyys on mahdollinen myös freelancetaiteilijoille. Työn hakemisen tulisi olla mahdollista eri muodoissa: työttömän työnhakijan pitäisi voida hakea sekä työsuhteita että etsiä mahdollisuuksia saada yritystuloa esim. omista keikoista. Järjestelmien tulee olla mahdollisimman kannustavia työn hakemiseen ja vastaanottamiseen missä tahansa muodossa.

7. Työttömyyskassan jäsenyys ja jäsenmaksu

Selvityksessä ehdotetaan, että kukin työttömyyskassa voisi itse päättää, tarjoaako se jäsenilleen yhdistelmävakuutuksen. Päätöksen tekee työttömyyskassan kassan kokous. Yhdistelmävakuutukseen

perustuvan ansiopäivärahan saaminen edellyttäisi jäsenyyttä työttömyyskassassa ja jäsenmaksun maksamista.

Yhdistelmävakuutettujen jäsenmaksuissa voisi olla työttömyyskassojen välisiä eroja, sillä jäsenmaksu perustuu kunkin työttömyyskassan arvioon jäsenmaksulla rahoitettavasta yhdistelmävakuutuksen etuusmenosta ja yhdistelmävakuutuksen toimeenpanosta syntyvistä kustannuksista.

Kommenttinne työttömyyskassan jäsenyydestä ja jäsenmaksusta?

Vapaaehtoisuuteen perustuva ratkaisu on hyvä.

8. Erityisesti Työllisyysrahastolle

Ehdotuksen mukaan yhdistelmävakuutukseen perustuvan ansiopäivärahan ansio-osan rahoitus seuraisi ansiopäivärahan palkansaajan ansio-osan ja yrittäjän ansio-osan rahoitussäännöksiä.

Kommenttinne ehdotuksen vaikutuksista Työllisyysrahastoon ja sen toimintaan?

-

9. Erityisesti työttömyyskassoille ja Kelalle

Kommenttinne yhdistelmävakuutukseen perustuvan työttömyyspäivärahan toimeenpanovaikutuksista ja toimeenpanossa huomioitavista seikoista, etuuden rahoitusta koskevat ehdotukset mukaan lukien.

-

10. Yhdistelmävakuutuksen mallin vaikutusarvioita koskevat arviot

Tässä kohdassa on mahdollista esittää huomioita malliehdotuksen vaikutuksia koskevista arvioista.

-

11. Yhdistelmävakuutusta koskeva kokonaisarviointi

Kommenttinne yhdistelmävakuutuksesta kokonaisuutena? Onko ehdotettu malli selkeä ja ymmärrettävä mahdollisen työttömyyskassajäsenyyden kannalta? Vastaako ansiopäivärahan laskusääntöjen perusteella muodostuvan ansiopäivärahan määrä odotustanne turvan tasosta? Miten työvoimapolitiittinen arviointi mielestänne vaikuttaa siihen, ottaisivatko monimuotoisesti työllistyvät yhdistelmävakuutuksen? Miten hyvin ehdotettu yhdistelmävakuutuksen malli vastaa monimuotoisesti työllistyvien henkilöiden ansiosidonnaisen työttömyysturvan tarpeisiin?

Jos kommentoit ehdotusta jonkin järjestön tai vastaavan toimijan edustajana, miten hyvin katsot ehdotuksen soveltuvan edustamiesi tahojen työmarkkinatilanteeseen ja taloudellisen tuen tarpeeseen?

Näyttelijäliitto kannattaa lainvalmistelun aloittamista yhdistelmävakuutuksesta.

Yhdistelmävakuutusta ja sen säätämistä on pohdittu ja selvitetty jo usean hallituskauden aikana.

Vaikka yhdistelmävakuutuksen hintaan ja kysyntään liittyy edelleen epävarmuustekijöitä, nämä eivät saisi olla esteenä yhdistelmävakuutusta koskevan lainsäädännön etenemiselle.

12. Mitä seikkoja mahdollisessa jatkovalmistelussa tulisi vielä ottaa huomioon?

Tässä kohdassa on mahdollista tehdä ehdotuksia mahdollisessa jatkovalmistelussa huomioitavista seikoista.

-

Kuusikko Elina
Suomen Näyttelijäliitto - Finlands Skådespelarförbund ry.